

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Науково-практична конференція
Захід присвячений пам'яті професора Г. І. Волинки
та 75-річниці від Дня народження, а також приурочений
до 190-річниці Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

V АКАДЕМІЧНІ ЧИТАННЯ ПАМ'ЯТІ ПРОФЕСОРА Г.І. ВОЛИНКИ: ФІЛОСОФІЯ, НАУКА ТА ОСВІТА

1 травня 2024 року

¹²⁵⁶
1996
LIHA-PRES

¹²³³
Львів – Торунь
Liha-Pres
2024

Склад оргкомітету з проведення науково-практичної конференції:

голова організаційного комітету – **Андрущенко Віктор Петрович**, ректор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, академік НАПН України, член-кореспондент НАН України, доктор філософських наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України;

заступник голови організаційного комітету – **Вернидуб Роман Михайлович**, проректор з навчально-методичної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

заступник голови організаційного комітету – **Драпушко Ростислав Григорович**, проректор з науково-педагогічної роботи (адміністративно-господарська діяльність) Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, доцент;

заступник голови організаційного комітету – **Торбін Григорій Мирославович**, проректор з наукової роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор фізико-математичних наук, професор;

заступник голови організаційного комітету – **Русаків Сергій Сергійович**, директор Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, професор;

заступник голови організаційного комітету – **Гончаренко Катерина Сергіївна**, в.о. завідувача кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, кандидат філософських наук, доцент;

відповідальний секретар – **Глушко Тетяна Петрівна**, заступник директора з наукової роботи та міжнародних зв'язків Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

члени організаційного комітету:

Андрущенко Тетяна Іванівна – завідувач кафедри етики та естетики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Вашкевич Віктор Миколайович – завідувач кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Розова Тамара Вікторівна – завідувач кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Бондаренко Віктор Дмитрович – завідувач кафедри богослов'я та релігієзнавства Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор філософських наук, професор;

Кравченко Петро Анатолійович – декан факультету історії та географії Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, професор кафедри філософії, доктор філософських наук, професор;

Васильєва Ірина Василівна – завідувач кафедри філософії, біоетики та історії медицини Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, доктор філософських наук, професор;

Дротянко Любов Григорівна – завідувач кафедри філософії Національного авіаційного університету, доктор філософських наук, професор;

Віхляєв Михайло Юрійович – директор Центру українсько-європейського наукового співробітництва, доктор юридичних наук, професор;

Василенко Вікторія Станіславівна – заступник директора з навчально-методичної роботи Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, старший викладач кафедри богослов'я та релігієзнавства.

В Академічні Читання пам'яті професора Г. І. Волинка:
П 96 **філософія, наука та освіта** : науково-практична конференція
(1 травня 2024 року) / за ред. : Андрущенко В. П., Русакова С. С.,
Гончаренко К. С. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. – 184 с.

ISBN 978-966-397-381-4

У збірнику представлено матеріали науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті професора Г. І. Волинка та 75-річчю від Дня народження, а також приуроченої до 190-річчю Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (1 травня 2024 року).

УДК 082.2:[101+001+37](062.552)

© Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, 2024

© Центр українсько-європейського
наукового співробітництва, 2024

© Навчально-науковий інститут
філософії та освітньої політики, 2024

ISBN 978-966-397-381-4

© Українсько-польське наукове видавництво
«Liha-Pres», 2024

СИНЕРГІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДЛЯ ПОСИЛЕННЯ НАДАТИВНОГО ЕФЕКТУ У ПЕРЕМОЗІ ДОБРА НАД ЗЛОМ

Лобанчук О. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри етики та естетики*

*Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Ми переможемо лише тоді, коли усвідомимо,
що за Україну треба не вмирати, а вбивати.

Г. С. Сковорода

У світі високих технологій, розвинених комунікацій, епоху ядерної зброї і міждисциплінарних досліджень навколишнього світу, проблеми моралі й моральності є одними з найважливіших і поки ще остаточно не вирішених.

Питання одвічних цінностей в епоху «етики ненасилля» залишається відкритим і стає гострішим від того, що людство не стоїть на місці й винаходить нові технології.

Але тут постає питання про те, в чиїх руках знаходяться ці технології?! На жаль, людина винаходить нові види зброї, нові види біотехнологій, проникає все глибше в будову світу, долає все більші відстані.

Всемогутність людини в наш час відчувається як ніколи. Але, як і в будь-якому досягненні, необхідно мати етичні межі, межі людяності й природовідповідності, інакше парадигма еволюціонування й сам процес еволюції неможливі [1].

Сучасній прогресивній державі необхідні етичні норми.

Насилля сьогодні можна зустріти скрізь: у сім'ї, на телеекрані, на вулиці, в державних інституціях, природі, офісі тощо. Насилля – це не тільки біль і фізичне страждання, це і психологічне пригнічення.

Як запобігти ганебній поведінці людиноподібної істоти, як не потрапити в пастку багаторічних війн? Саме ненасилля нам потрібно досягнути сьогодні, тому що людина володіє достатнім потенціалом, щоб в одну мить знищити цілий світ.

Ресурсів «терпіння» планети може не вистачити вже найближчим поколінням, які докорятимуть пращурам за жорстоке нищення гармонії світу.

Усім прогресивним людством визначено, що запорукою етики ненасилля виступає рівень розвинутої свідомості людини сьогодні. В умовах загальної освіченості, високого рівня життя і високої духовної культури людини такий феномен як співчуття і толерантність, на моє переконання, мають домінувати.

Якщо подивитися на онтологічний розвиток людини, то вона так чи інакше здійснювала поступальні рухи від дикого стану, який характеризується такими поняттями як агресія, жорстокість, сплутана свідомість до цивілізованого стану. *Бути цивілізованим – це означає бути здібним до дотримання певних правил цивілізації, які формувалися поколіннями.*

Перша парадигма філософського мислення – парадигма «*on he on*» – «буття як буття». Вона надійшла і бере свій виток з тези Парменіда: «Лише буття є, небуття немає».

Вона домінує в античній філософії (Томас Аквінський), співіснує з парадигмою «*cogito*» у Новий час (Спіноза, Ляйбніц, Гегель), у ХХ столітті – Н. Гартман.

Парадигма «*on he on*» орієнтує філософа на пізнання світу поза людиною, причому передбачається, що цей світ не лише об'єктивний, але й абсолютний, і саме з цим світом людина повинна узгоджувати свої теорії і свої цілі та цінності. У межах цієї парадигми формується класична онтологія і метафізика.

Парадигма «*cogito*» виникає майже одночасно з парадигмою «*on he on*», тоді коли софіст Протагор висуває тезу: «Міра всіх речей – людина, існуючих, в тому, що вони існують, не існуючих, що вони не існують».

У межах парадигми «*cogito*» виникла трансцендентна філософія Канта та феноменологія Гуссерля. Її представники активно критикують традиційну метафізику.

Філософування у стилі «*cogito*» виходить із того, що світ завжди конститується в актах свідомості. Саме в межах цієї парадигми стало можливим говорити не лише про онтологію світу, але і про онтологію свідомості, при цьому феноменологія та психоаналіз перетворюється у методологію онтології свідомості.

У межах парадигми «*existen*», теза «*on he on*» змінюється на тезу «*on he zoon*» – «буття як життя». Ця парадигма з'являється в новітній філософії, яка намагається побачити буття як життя, та способами його осягнення вважає переживання, розуміння, інтуїцію.

Розглядаючи парадигму «affirmo» крізь призму буття культури, що об'єктивує в собі людину, усвідомлюємо, що завдяки «affirmo» і через «affirmo» буття людини зливається з буттям культури – це норми, цінності, твори, речі. Через акт аффірмації людина утверджується в духовному бутті. В цілому ця парадигма вбирає в себе всі відомі методологічні підходи, серед яких і феноменологія, і герменевтика, й аналітична філософія та особлива роль психоаналізу.

Одна з центральних проблем онтології, яка сьогодні не втратила своєї актуальності, – *проблема єдності світу*.

Людина міркувала над сутністю світу і принципами його устрою задовго до виникнення класичної науки всередині архаїчної свідомості або реконструкції так званої «міфопоетичної моделі» світу, де світ упорядковується просторово, через сакральні, вузлові точки простору (святищенні місця), а в часовому відношенні – шляхом виділення сакральних точок часу (святищенні дні та свята). Космос розуміється водночас як якісна і кількісна визначеність.

У функціональній моделі єдність світу пояснюється наявністю та функціонуванням єдиних законів (Піфагор про божественні математичні закони гармонії та світового порядку; Лейбніц про ідею єдиних божественних математичних законів для пояснення будь-яких явищ) тощо.

Нині набуває сильного наукового підтвердження та популярності *генетична* модель єдності світу. Стверджується, що світ – цілісність, яка еволюціонує за єдиними законами на основі спільного вихідного субстрату й у цілком визначеному єдиному напрямку [2].

Імпонує міркування про те, як не залишитися на узбіччі історії Посла України в Японії, доктора фізико-математичних наук, Сергія Корсунського, який до сьогодні продовжує он-лайн навчати студентів Донецької та Луганської областей з 2014 року, який сам неодноразово бував на Донбасі. Пан Посол стверджує, що освіченість – запорука світоглядного розвитку людини, студенти – майбутні активні конструктори долі країни. В свою чергу Посол Японії Кураї у зверненні до української молоді запевнив, що Японія стоїть на підтримці суверенітету України і шлях росії в Азію через Японію закритий [3].

Вісім років тому під час виступу в Сенаті США сенатор Маккейн, характеризуючи зовнішню політику росії, висловився гранично просто: «У мене немає жодних ілюзій або тривог щодо довгострокових перспектив росії. Сучасна росія – це бензоколонка, яка намагається видати себе за країну». Це було у березні, коли «зелені чоловічки» уже щосили розповзалися по Криму. Можна було по-різному описати міжнародне становище РФ, яка твердо вибрала в лютому 2014 року шлях майбутнього всевітнього ізгоя, але визначення Маккейна було й залишається на диво точним. Хоч би що говорили російські

«експерти» й «аналітики», економіка РФ тримається на нафті та газі. Навіть їхня зброя, яку ще недавно активно скуповували деякі країни Азії, Африки та Близького Сходу, вже нікому не потрібна, бо виявилася добре замаскованим брухтом [4].

Тому сьогодні є дуже важливим ефект синергії як груповий ефект виникнення додаткової інтелектуальної енергії при об'єднанні людей у цілісну групу, щоб досягнути результату в групі, що переважить суму індивідуальних результатів (Груповий ефект Макса Рінгельмана описаний ще у 1913 році: зменшення середнього індивідуального внеску в групову роботу зі збільшенням кількості членів групи). Знання і зусилля кількох людей (країн) можуть організовуватися таким чином, що вони взаємно посилюються. Це явище описує нададитивний ефект – стан речей, що можна передати за допомогою фрази «ціле більше суми окремих частин». Дуже співзвучно з Арістотелівським: «ціле більше простої суми своїх частин». Нададитивний ефект є одним з найважливіших показників ефективності колективу. Він є здатністю колективу як цілого досягати набагато більших здобутків у роботі ніж це може зробити така ж за чисельністю спільнота людей, які працюють незалежно один від одного та не об'єднані системою визначених відносин.

Чорноморська синергія – ініціатива Європейського Союзу, що має на меті головно двосторонні відносини ЄС з країнами Чорноморської взаємодії, була ухвалена 11 квітня 2007 року. Фактична реалізація ініціативи почалась із зустрічі міністрів закордонних справ країн ОЧЕС та трійки ЄС у Києві 14 лютого 2008 року [5]. Пріоритетними напрямками програми є енергетика, транспорт, екологія, міграція та боротьба з транскордонною злочинністю.

Чорноморське екологічне партнерство започатковане 2010 року, у Брюсселі відбувалася присвячена цьому міністерська конференція.

Мета Чорноморського екологічного партнерства – підтримання зусиль ЄС і його чорноморських партнерів у пошуку спільних відповідей на спільні екологічні виклики у цьому регіоні [6].

Сьогоднішня Україна вимагає компаративного переосмислення суспільно-культурного середовища в Європейському контексті [7].

«Українці сьогодні захищають не тільки власний суверенітет і власну територіальну цілісність, але також вони захищають мир та безпеку Європи... І ми будемо разом з Україною до перемоги в цій війні», – наголосив Надзвичайний і Повноважний Посол Європейського Союзу в Україні Матті Маасікас [8].

Віriamo в Перемогу поміркованого цивілізованого світу!

Література:

1. Енциклопедія українознавства: Словникова частина – Париж – Нью-Йорк : Молоде життя, 1955. (Наукове товариство імені Т. Шевченка, гол. ред. В. Кубійович).
2. Кадикало А. Мислення – дійсність: порівняльний аналіз співвідношення у класичній філософії і сучасній теорії інформації. *Філософські пошуки*. 2007. № 25. С. 233–247.
3. Корсунський С. Зовнішня політика в епоху трансформації: як не залишитись на узбіччі історії. Харків, 2020.
4. Корсунський С. Україна змінює світ: як вилікувати «кремлівського пацієнта» *Glavcom.ua*. 2022. URL: <https://glavcom.ua/columns/korsunsky/ukrajina-zminyuje-svit-yak-vilikuvati-kremlivskogo-pacijenta-847112.html>
5. «Чорноморська синергія» у дії: підсумки київського форуму *Євроатлантична Україна*. 2008. URL: http://www.ea-ua.info/news.php?news_id=9172&news_show_type=1
6. Євробюлетень: Інформаційне видання Представництва Європейського Союзу в Україні. *Європейська комісія*. 2010. № 4. С. 18.
7. Lobanchuk O. Synchronic Approach to Comparative Research of Ukrainian Cultural Space in European Context. *Beztulhikme International Journal of Philosophy*. 2018. № 2. С. 681–690.
8. Перед Верховною Радою урочисто підняли прапор ЄС *Секретаріат Голови Верховної Ради України*. 2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/Top-novyna/223067.html>